

УДК 354:336.025

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2026-15-89-95>

Слободян Олександр, кандидат наук з державного управління, докторант Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова

Slobodyan Olexandr, Phd in Public Administration, Doctoral student, Candidate in Public Administration of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4833-0730>

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: КЛАСИФІКАЦІЯ З ПОЗИЦІЇ ІННОВАЦІЙНОСТІ

COMPREHENSIVE MECHANISM OF PUBLIC REGULATION OF REGIONAL DEVELOPMENT: CLASSIFICATION FROM THE POSITION OF INNOVATION

Анотація. Здійснено теоретико-методологічне обґрунтування необхідності категорійного розмежування механізмів публічного регулювання розвитку регіонів у контексті сучасних трансформацій, зумовлених інноватизацією, цифровізацією, процесами децентралізації та євроінтеграції. Доведено, що нечіткість у трактуванні базових понять і механізмів публічного регулювання негативно впливає на якість управлінських рішень, ускладнює формування послідовної регіональної політики та знижує результативність реалізації інноваційних стратегій розвитку регіонів. Запропоновано концептуальне групування і характеристики комплексного механізму публічного регулювання розвитку регіонів з урахуванням різних рівнів його функціонування та спрямованості управлінського впливу.

Аргументовано, що комплексний механізм включає, по-перше, механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів, а по-друге, інноваційні механізми публічного регулювання, які, незважаючи на безпосередній взаємозв'язок, не є тотожними за своїм змістом і функціональним призначенням. Установлено, що перша група механізмів має системний характер і орієнтована на трансформацію інституційно-управлінської архітектури публічного регулювання, формування нових моделей, форм і підходів до управління регіональним розвитком. Натомість друга група механізмів зосереджена на процесуальному вимірі публічного регулювання та спрямована на вдосконалення управлінських процедур, інструментів і практик реалізації регіональної політики. Відповідно, інноваційність у межах першої групи проявляється на інституційному рівні, тоді як у межах другої – на процесуально-інструментальному.

Обґрунтовано доцільність виокремлення третьої групи – механізмів публічного регулювання забезпечення інноваційного розвитку регіонів, які виконують інтегруючу функцію в системі публічного управління. Визнано, що ці механізми поєднують управлінські інновації з фактичними соціально-економічними результатами розвитку регіонів, забезпечуючи трансформацію інноваційних управлінських рішень у довгострокові сталі ефекти.

Ключові слова: комплексний механізм, механізми інновацій публічного регулювання, інноваційні механізми публічного регулювання, механізми публічного регулювання інноваційного розвитку регіонів, підсистеми, інновації, регіональний розвиток.

Abstract. The theoretical and methodological justification of the need for categorical differentiation of mechanisms of public regulation of regional development in the context of modern transformations

ISSN 2786-6246 (print)
ISSN 2786-9091 (online)

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Corresponding author

driven by innovation, digitalization, decentralization, and European integration has been carried out. It has been proven that vagueness in the interpretation of basic concepts and mechanisms of public regulation negatively affects the quality of management decisions, complicates the formation of a consistent regional policy, and reduces the effectiveness of implementing innovative strategies for regional development. A conceptual grouping and characterization of a complex mechanism of public regulation of regional development, taking into account different levels of its functioning and the direction of managerial influence, has been proposed.

It is argued that the complex mechanism includes, firstly, mechanisms of innovation of public regulation of regional development, and secondly, innovative mechanisms of public regulation, which, despite the direct relationship, are not identical in their content and functional purpose. It is established that the first group of mechanisms is systemic in nature and is focused on the transformation of the institutional and managerial architecture of public regulation, the formation of new models, forms, and approaches to regional development management. In contrast, the second group of mechanisms is focused on the procedural dimension of public regulation and is aimed at improving management procedures, tools, and practices of regional policy implementation. Accordingly, innovation within the first group is manifested at the institutional level, while within the second, at the procedural and instrumental level.

The expediency of distinguishing the third group – mechanisms of public regulation of ensuring innovative development of regions, which perform an integrating function in the public administration system, is substantiated. It is recognized that these mechanisms combine managerial innovations with actual socio-economic results of regional development, ensuring the transformation of innovative managerial decisions into long-term sustainable effects.

Keywords: complex mechanism, mechanisms of public regulation innovations, innovative mechanisms of public regulation, mechanisms of public regulation of innovative development of regions, subsystems, innovations, regional development.

Постановка проблеми. У сучасній суспільно-політичній дійсності публічне регулювання розвитку регіонів не може бути успішним без чіткого розуміння й апробації концептуального інструментарію, який його забезпечує. Одним з елементів такого інструментарію є категорійний апарат публічного регулювання, що включає низку фундаментальних понять – від стратегічних концептів до конкретних управлінських механізмів. Термінологічна розбудова цієї сфери є не лише теоретичною вправою, а й передумовою ефективної політики, що відповідає темпам інноваційних трансформацій, цифровізації, децентралізації та євроінтеграції.

Особливо це важливо для України, у якій сучасні виклики – від післявоєнного відновлення до потреби синхронізувати регіональні моделі розвитку з європейськими стандартами – ставлять вимогу до нової якості публічного регулювання. Однією з основних проблем є розрізнення та співвідношення конкретних механізмів публічного регулювання в означеній сфері, які часто вживаються як синоніми, але сутнісно відрізняються за функціональним змістом, об'єктом впливу та їх місцем у системі політик. Усе це визначає актуальність обраної проблематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні, методичні, правові, ресурсні та інші аспекти формування механізмів публічного регулювання розвитку регіонів, є предметом досліджень В. Баштанника, Р. Бенедикса, П. Блау, К. Бредлі, З. Бурик, С. Валтон, С. Квітки, Дж. Коммонса, А. Короля, О. Коротич, Р. Коуза, С. Ліпсета, Р. Лукиши, В. Луняка, О. Матвеевої, Ю. Микитюк, О. Пархоменко-Куцевіл, А. Помази-Пономаренко, Г. Річардсона, А. Халецької та ін. У той же час, актуалізуються питання конкретизації місця та ролі механізмів публічного регулювання розвитку регіонів із позиції визначення впливу інноватизації на нього.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей співвіднесення механізмів інновацій публічного регулювання розвитку регіонів з інноваційними механізмами публічного регулювання в цій сфері, а також механізмів забезпечення інноваційного розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Категорійний апарат – це сукупність понять, через які виражається предметно-змістовий контекст наукового дослідження і практичної діяльності [2; 4; 5]. У сфері публічного регулювання розвитку регіонів він включає такі ключові категорії: «публічне регулювання», «регулювання розвитку регіонів», «інноваційний розвиток», «механізм публічного управління», «інструменти політики», «інституційна спроможність», «стратегування» тощо. Правильне категоріальне розмежування дозволяє уникнути термінологічної плутанини та точніше формулювати предметні проблеми. На це свого часу слушно звертала увагу О.Коротич, окреслюючи державно-управлінські аспекти забезпечення розвитку регіонів [3]. Власне, уся наукова стаття присвячена обґрунтуванню категорійного апарату державного управління регіональним розвитком.

Принагідно відзначимо, що не можемо погодитись з усіма твердженнями авторки щодо виокремлених понять і терміноконструкцій в межах обраної проблематики дослідження. Наприклад, О.Коротич наполягає на розмежуванні понять «регіональний розвиток» і «розвиток регіонів» [там само, с. 59]. У той же час, аналіз запропонованих дослідницею визначень до цих понять дає підстави зауважити, що вона розглядає їх в одному й тому ж синонімічному ключі. Авторка підкреслює, що вони представляють собою розвиток територіальної системи з тією лишень різницею, що регіональний розвиток передбачає соціально-економічні трансформаційні зрушення в просторовому аспекті, а розвиток регіонів – всебічний розвиток складноорганізованих соціально-економічних територіальних систем. На наш погляд, від перестановки місць доданків сума не змінюється, в основу покладено кількісно-якісні зміни територіальних систем у тій чи іншій сфері суспільної життєдіяльності. Відтак, вважаємо, що регіональний розвиток і розвиток регіонів є тотожними поняттями.

Так само викликає зайві дискусії визначення авторкою понять «політика регіону» і «регіональна політика». Так, учена О.Коротич розглядає політику регіону як «політику регіональної системи будь-якого рівня щодо забезпечення її комплексного розвитку», а регіональну політику – «стратегічну лінію поведінки наднаціональних територіальних формувань, держави або регіонів субнаціонального у вирішенні комплексу питань щодо просторового аспекту їхнього соціально-економічного розвитку» [3, с. 59]. На нашу думку, останнє поняття (регіональна політика), дійсно, сутнісно узгоджене із терміноконструкцією «регіональний розвиток», свідченням чого є вказівка на його просторовий аспект. Однак виникають питання щодо можливості інтерпретації регіональної політики взагалі як стратегічної лінії поведінки наднаціональних терформувань. Зважаючи на наявну специфіку термінології досліджень з публічного управління [1; 2; 4; 5], політика не ототожнюється зі стратегічною лінією. Крім того, не зрозуміло, чому О.Коротич залишає поза увагою дослідження операційних (реактивних) заходів політики. Дане зауваження висловлено з урахуванням того факту, що політика включає як заходи «проактивні» (стратегічного характеру), так і «реактивні», що реалізуються як реакція на нові явища та процеси в суспільстві.

У продовження зазначимо, що цінним для фундаментальної науки є бачення О.Коротич структури механізмів державного управління регіональним розвитком. Власне кажучи, учена виокремлює:

- механізми управління (це засоби для забезпечення досягнення конкретної мети управління);
- державні механізми управління (це механізми управління, через які реалізується державна влада, до їх складу входять цільові державні механізми управління та механізми державного управління);
- механізми управління державою (це механізми, через які різні суб'єкти управління державою впливають на її розвиток);
- недержавні механізми управління державою (механізми, за допомогою яких населення, органи місцевого самоврядування, громадські організації тощо здійснюють управління державою);

- механізми взаємодії суб'єктів управління державою (механізми, за допомогою яких державні органи, громади, органи місцевого самоврядування, громадські організації тощо взаємодіють під час управління державою);
- механізми державного управління (це механізми управління, які дозволять цілісно представити систему державного управління та процеси);
- механізми процесу державного управління (це механізми управління, які відображають процеси його здійснення різними органами державної влади);
- механізми системи державного управління (механізми, які відображають внутрішню структуру та взаємодію окремих елементів систем держуправління) [3, с. 60].

Слід зауважити, що аналіз вищевказаних визначень механізмів у межах обраної проблематики дослідження дає підстави стверджувати таке: потребує конкретизації співвіднесення «механізми управління державою» і «механізми процесу державного управління» [там само]. На наше переконання, в обох механізмах акцентується на суб'єктності реалізації державного управління з різницею, що механізми управління держави спрямовані на забезпечення її розвитку, а механізми процесу держуправління не містять конкретизації мети їхнього функціонування. По суті, суб'єкти управління – це органи державної влади, які за структурою та функціональним спрямуванням повинні відповідати об'єктові державного впливу (об'єктній підсистемі), забезпечуючи її розвиток [2; 5]. На цій підставі висловлюємо думку, що доречно змінити вектор функціонування механізмів управління державою, спрямувавши його на об'єкт, представлений розвитком регіонів. Крім того, варто уточнити мету реалізації механізмів процесу державного управління, адже вони не можуть функціонувати (як і механізми управління державою) заради самих себе.

Погоджуємось із науковцями [3; 4], що одним із центральних понять є «механізм», який у загальнонауковому розумінні означає сукупність взаємопов'язаних засобів, інструментів, процедур та суб'єктів, що забезпечують реалізацію управлінської дії щодо певного об'єкта та приводять у рух усю державно-управлінську систему. Проте в контексті публічного регулювання регіонального розвитку механізм може набувати різної семантики залежно від того, що саме виступає об'єктом регулювання та що розуміється під «інноваційністю». Зважаючи на предмет дослідження, відзначимо, що доцільно виокремити механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів, інноваційні механізми публічного регулювання розвитку регіонів і механізми публічного регулювання інноваційного розвитку регіонів (табл. 1). Єдність цих механізмів зумовлює необхідність їхнього системного визначення у межах комплексного механізму публічного регулювання розвитку регіонів.

На нашу думку, першу групу запропонованого комплексного механізму становлять механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів. Ці механізми доцільно трактувати як інституційно-управлінські новації, що змінюють традиційні підходи до формування та реалізації регіональної політики, а відтак, і розвиток регіонів. Сутність зазначених підходів полягає у впровадженні нових форм, методів і процедур державного управління (публічного регулювання), спрямованих на підвищення адаптивності та результативності регіонального розвитку. Вважаємо, що функціонування таких механізмів передбачає: 1) цифровізацію процесів публічного управління на регіональному рівні; 2) упровадження партисипативних моделей ухвалення рішень; 3) використання даних та аналітичних платформ для регіонального прогнозування; 4) міжрегіональне та міжсекторальне партнерство. У цьому аспекті інновації стосуються способів публічного регулювання, а вже потім безпосередньо об'єкта державного впливу.

Друга група представлена інноваційними механізмами публічного регулювання розвитку регіонів, що, на відміну від попередньої групи механізмів, зосереджені на створенні умов для генерації, поширення та комерціалізації новацій публічного регулювання в регіоні. Власне, друга група є логічним продовженням першої групи механізмів, акцентуючи увагу на процесності. Дане твердження висловлено з урахуванням позиції О. Коротич щодо розгляду механізмів як процесу та систему [3]. На наш погляд, механізми обох груп спрямовані на підтримку належного

функціонування суб'єктної й об'єктної підсистем, що передбачають інноваційну активність суб'єктів державного впливу та суб'єктів господарювання, а також наукових установ і територіальних громад. Інструментарій обох груп механізмів включає: 1) регіональні інноваційні стратегії; 2) кластери, технопарки, інноваційні хаби; 3) фінансові стимули для інноваційної діяльності; 4) ресурсне забезпечення розвитку кадрового потенціалу, людського капіталу та науково-освітньої інфраструктури. Таким чином, інноваційність у межах обох груп механізмів стосується і визначення змісту розвитку регіонів, і вдосконалення управлінських процесів.

Таблиця 1

Співвіднесення механізмів публічного регулювання інноваційного розвитку регіонів

Критерій співвіднесення	Механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів	Інноваційні механізми публічного регулювання розвитку регіонів	Механізми публічного регулювання забезпечення інноваційного розвитку регіонів
Концептуальний рівень	Системний, інституційно-управлінський	Процесуальний, інструментально-діяльнісний	Об'єктно-орієнтований, результативний
Ключова логіка інноваційності	Інновації у способах, формах і моделях публічного регулювання	Інновації в управлінських процесах і політико-інструментальних рішеннях	Інновації як ціль і результат розвитку регіонів
Об'єкт регульовального впливу	Система публічного регулювання регіонального розвитку	Процеси формування та реалізації регіональної політики	Інноваційний розвиток регіонів як соціально-економічний феномен
Предмет впливу	Інституційна архітектура, управлінські моделі, регуляторні підходи	Інструменти, процедури, механізми реалізації політики	Інноваційна діяльність, інноваційна інфраструктура, людський капітал
Функціональне призначення	Підвищення адаптивності, відкритості та спроможності публічного управління	Забезпечення динамічності, гнучкості та результативності регулювання	Забезпечення стійкого інноваційного розвитку регіонів
Домінуючі інструменти	Цифрове врядування, партисипативні моделі, data-driven governance, партнерства	Регіональні інноваційні стратегії, кластери, технопарки, хаби	Нормативно-правові, фінансово-економічні, організаційно-інституційні механізми
Часовий горизонт дії	Середньо- та довгостроковий	Коротко- та середньостроковий	Переважно довгостроковий
Роль у системі регіональної політики	Формування інноваційного управлінського середовища	Операціоналізація інноваційної політики	Консолідація управлінських і соціально-економічних ефектів
Тип взаємозв'язку з іншими механізмами	Базовий (середовищеутворювальний)	Похідний і взаємодоповнюючий	Інтегративний і результатоорієнтований

Джерело: авторська розробка

Співвіднесення зазначених груп механізмів дозволяє виділити їхню функціональну взаємодоповнюваність (особливо другої групи механізмів). Механізми інновацій публічного регулювання створюють управлінське середовище, у якому інноваційні механізми публічного регулювання можуть бути ефективно зреалізовані. Власне, перша група механізмів є більш ємною за сутнісним спрямуванням. Водночас можна виокремити й третю групу – механізми публічного регулювання забезпечення інноваційного розвитку регіонів. Ці механізми деталізують особливості саме розвитку об'єкту державного впливу. Вони охоплюють нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності, фінансово-економічні та інші ресурсні інструменти, організаційно-інституційні структури управління інноваціями на рівні регіонів та інформаційно-комунікативні

механізми. Їхня особливість полягає у спрямованості на довгострокову стійкість саме інноваційного розвитку регіонів, а не лише на короткострокові ефекти.

На підставі вищенаведеного обґрунтовуємо, що механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів та інноваційні механізми публічного регулювання є взаємопов'язаними категоріями, концептуальна різниця між ними полягає в їхньому розгляді механізмів як системи та механізмів як процесів. Відтак, перші забезпечують інноваційність управлінської системи, а другі – інноваційність управлінських процесів крізь призму забезпечення розвитку об'єкта впливу. Механізми ж публічного регулювання забезпечення інноваційного розвитку регіонів виконують інтегруючу функцію, поєднуючи управлінські й економіко-соціальні аспекти регіональної політики. Призначення останньої групи механізмів полягає у підвищенні рівня розвитку регіонів, особливо за рахунок інноваційної діяльності та її продуктів. Ефективне поєднання зазначених механізмів формує основу для переходу регіонів до моделі інноваційно-орієнтованого сталого розвитку регіонів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що категорійне розмежування механізмів публічного регулювання розвитку регіонів є не лише теоретично значущим, а й методологічно необхідним для формування цілісної та ефективної регіональної політики в умовах інноватизації, цифровізації та євроінтеграції. Невизначеність у трактуванні базових понять і механізмів призводить до зниження якості управлінських рішень й ускладнює практичну реалізацію інноваційних стратегій розвитку регіонів. На цій підставі обґрунтовано виокремлення комплексного механізму публічного регулювання розвитку регіонів і групування в його межах інших механізмів. Визначено, що механізми інновацій публічного регулювання розвитку регіонів (перша група) та інноваційні механізми публічного регулювання (друга група), попри їхню безпосередню взаємопов'язаність, не є тотожними. Їхня концептуальна відмінність полягає насамперед у різному рівні абстракції та спрямованості: перша група механізмів орієнтована на трансформацію управлінської системи як цілісності, тоді як друга – на вдосконалення управлінських процесів і практик у межах цієї системи. Відповідно, інноваційність у першому випадку проявляється на інституційному рівні, а в другому – на процесуально-інструментальному.

Доведено, що доречно виділяти також механізми публічного регулювання забезпечення інноваційного розвитку регіонів, які (механізми) виконують інтегруючу функцію в системі публічного управління, поєднуючи управлінські новації з реальними соціально-економічними результатами розвитку територій. Саме ця група механізмів забезпечує трансформацію інноваційних управлінських рішень у сталі ефекти регіонального розвитку (тобто належне функціонування об'єктної підсистеми), зокрема через нормативно-правове, фінансово-економічне та інституційне забезпечення інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войцицька К.М. Комплексний механізм публічного управління економічним розвитком урбанізованих територій в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 3. С. 110–123. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-3\(105\)-110-123](https://doi.org/10.26642/ema-2023-3(105)-110-123)
2. Домбровська С.М., Лукиша Р.Т., Помаза-Пономаренко А.Л. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2018. 216 с.
3. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: визначення основних понять. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 2. С. 57–61.
4. Корнага О. Еволюція державних механізмів управління регіонами в умовах цифрової трансформації. 2025. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.39.25.02.19.131.137 (дата звернення 06.01.2026).
5. Онуфрієнко О.В. Специфіка термінології досліджень з публічного управління: системний підхід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2018_1_6 (дата звернення: 06.01.2026).

REFERENCES

1. Voytsytska, K.M. (2023). Kompleksnyy mekhanizm publichnoho upravlinnya ekonomichnym rozvytkom urbanizovanykh terytoriy v umovakh voyennoho stanu ta pisl'yavoyennoho vidnovlennya [A comprehensive mechanism of public management of the economic development of urbanized territories under martial law and post-war recovery]. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya – Economics, Management and Administration*, 3, 110–123. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-3\(105\)-110-123](https://doi.org/10.26642/ema-2023-3(105)-110-123) [in Ukrainian].

2. Dombrovska, S.M., Lukisha, R.T. & Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2018). *Instytutsional'na derzhavna polityka sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh ryzykiv [Institutional state policy of socio-economic development of regions of Ukraine in conditions of risks]*. Kharkiv: National Center for Scientific Research of Ukraine [in Ukrainian].
3. Korotich, O.B. (2010). Derzhavne upravlinnya rehional'nym rozvytkom krayiny: vyznachennya osnovnykh ponyat [State management of regional development of the country: definition of basic concepts]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Sciences of Ukraine*, 2, 57–61 [in Ukrainian].
4. Kornaga, O. (2025). Evolyutsiya derzhavnykh mekhanizmiv upravlinnya rehionamy v umovakh tsyvrovoyi transformatsiyi [Evolution of state mechanisms for regional governance in the context of digital transformation]. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.39.25.02.19.131.137 [in Ukrainian].
5. Onufrienko, O.V. (2018). Spetsyfika terminolohiyi doslidzhen' z publichnoho upravlinnya: systemnyy pidkhid [Specifics of the terminology of public administration research: a systematic approach]. *Publichne administruvannya: teoriya ta praktyka – Public administration: theory and practice*, 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2018_1_6 [in Ukrainian].

Історія статті / Article history:

Подано до редакції / Submitted to the editorial office (7.01.2026);

Прийнято до друку / Accepted for publication (12.02.2026);

Опубліковано / Published (06.04.2026).